

POČÁTKY KŘESŤANSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ. VELKÁ MORAVA a CYRILOMETODĚJSKÁ MISE

VELKÁ MORAVA - první státní celek Slovanů ve střední Evropě (první stát Čechů, resp. Moravanů a Slováků), její existence spadá do období let 830 - 906, území - vymezení nepřesné, Morava a záp. Slovensko - 2 knížectví - moravské - Mojmir, nitranské - Pribina, 833 sjednoceno Mojmir, největší územní rozmach za Svatopluka - připojeny Čechy, Vislansko, část Panonie až po Balaton, patrně ještě další území, ale to je nejisté. Na mapě tehdejší Evropy se však nacházely mnohem větší státní celky - části rozdělené Francké říše, Byzantská říše. Nejvýznamnější mocenská centra: Valy u Mikulčic, Staré Město, Nitra, v Čechách Levý Hradec a Kouřim.

Předtím - pouze Sámova říše - ne stát, ale kmenový svaz (1. polovina 7. století)

Obyvatelstvo VM bylo původně pohanské, pohanské přežitky se objevují ještě celá staletí. Tehdejší víru je možné charakterizovat jako tzv. ANIMISMUS, t.j. že lidé měli povědomí o duchovní podstatě lidského života, je možné hovořit o nejasné víře v posmrtný život, o víře v nadpřirozené bytosti, které je třeba si naklonit.

Christianizace VM však nebyla až výsledkem CM mise - častý omyl, začíná dříve. Na první evangelizaci Slovanského území ve stř. Evropě měli zásluhu bavorští kněží, jejichž rodná země byla christianizována skrze tzv. iroskotskou misi v 7. a poč. 8. století (po vyvrácení říše Avarů Karlem Velikým r. 796). První fáze christianizace - živelná, neorganizovaná.

Významné postavení na jihoněmeckém území - Salzburg, od r. 798 - arcibiskupství - církevní metropole něm. mluvící oblasti, ale christianizace VM vycházela především z biskupství v Pasově - Moravský stát plně podléhal jurisdikci pasovských biskupů, VM pro ně byla misijním územím. Misie se posouvaly pozvolna na východ, Pribinovo knížectví bylo christianizováno s mírným zpožděním, kníže sám jako pohan tomuto procesu nebránil, po svém vypuzení z Nitry přijal křest a šířil víru v oblasti Blatenského jezera, kam se uchýlil. Výsledek - už v polovině 9. století proniklo křesťanství prakticky celou společnost na VM, ale jednalo se o hrubé, nevyspělé křesťanství.

Průvodní znaky christianizace dokládá dnes archeologie - např: změna žárových pohřbů na pohřby do země, kostely v Modré u Velehradu, základy dvou kostelů z doby před byzantskou misí se podařilo objevit kolegovi doc. Klímovi, který vede archeologický výzkum na Hradišti u Znojma atd.

Pro přijetí a zakořenění křesťanské víry na Moravě bylo nejvýznamnější období vlády knížete **Rastislava (846 - 870)**. Tento velkomoravský panovník si

uvědomoval, že francké misie napomáhají zároveň mocenskému ovládnutí středoevropských oblastí. Rastislav se rozhodl učinit národ, nezávislým, **což předpokládalo učinit ho nezávislým také ve sféře církevní** a s tím souvisela nutnost vybudování vlastní církevní správy. Prvním cílem předpokládané nové misie na Moravu - výklad víry ve srozumitelném jazyku, dalším krokem mělo být vyškolení domácího duchovenstva, které již mělo být závislé na knížeti.

Velkomoravský kníže Rastislav je v ortodoxní církvi uctíván jako svatý.

Poté, co kníže nenašel pochopení pro své plány u papeže Mikuláše I., se obrátil na byzantského císaře Michala III. (Opilec). Ten byl vzhledem k císařopapismu hlavou východní, ale ještě neoddělené církve, hlavní církevní představitel - patriarcha Fotios). Výsledkem bylo uskutečnění „Byzantské mise“

roku **863**, která se měla stát součástí celkové koncepce christianizace Balkánu a stř. Evropy z jihovýchodu.

Hlavními představiteli byzantské mise se stali soluňští bratři Konstantin a starší Metoděj, doprovázeni svými žáky, Klimentem, Naumem, Sávou a Angelárem. Soluň, odkud pocházeli, byla tehdy 2. největším městem Byzance. Konstantin a Metoděj vyrůstali v řecké rodině, avšak odmalička se učili slovanskému jazyku.

Mladší Konstantin se zcela oddal vědě, obrazně řečeno si za životní družku zvolil SOFII – moudrost. Vzdělání nabyt na státní univerzitě v Konstantinopoli. To mu umožňovalo získat místo v byzantské správě, ale Konstantin dal přednost dráze duchovní. Také Metoděj byl díky svému právníckému nadání disponován pro státní funkce, ale i on upřednostnil duchovní dráhu.

Misie na velkou Moravu nebyla pro soluňské bratry první aktivitou tohoto druhu. Zkušenosti získali již při misii k Chazarům, kterou uskutečnili roku 860.

Význam misie na Velkou Moravu

Je složité si dnes představit, jaké pocity provázely knížete Rastislava, poté, kdy jako vyslané věrozvěsty uvítal kněze Konstantina a jáhna Metoděje – možná, že čekal významnější hierarchy, nicméně jak se později ukázalo, že nevzbuzení pozornosti bylo spíše výhodou pro realizaci řady aktivit, do nichž se soluňští bratři bez prodlení pustili.

Význam CM mise jako dalekosáhlý a objektivně ho posoudit daleko přesahuje časové možnosti tohoto pořadu.

K nejdůležitějším počínům patřilo nepochybně vytvoření literárně církevního slovanského jazyka. Aby zachytil všechny odstíny slovanské řeči, vytvořil Konstantin zvláštní písmo, tzv. hlaholici. Dalším důležitým krokem bylo zavedení slovanské liturgie – to je jedna z věcí, kterou C+M předstihli celá staletí – zpřístupnit bohoslužbu v jazyce srozumitelném domácímu obyvatelstvu.

Učitelská činnost soluňských bratří směřovala k výchově domácího duchovenstva. Do staroslověnštiny bylo přeloženo Písmo Svaté; za zvláštní zmínku stojí předmluva či předzpěv k Písmu – **báseň Proglas** – ještě dlouho poté nenacházíme nikde tak silný apel k národu, aby dbal o knihy své!

Konstantin v sobě nezapřel právnícké nadání. Pro VM obyvatelstvo vypracoval civilní zákoník ZÁKON SUDNYJ LJUDEM (který doplňoval stávající právní řád).

Čím více misie Konstantina a Metoděje přinášela výsledky, tím více zároveň rostla zášť namířená proti nim. Solí v očích byli oba bratři německým a franckým kněžím či episkopátu.

Papež Mikuláš I. nebyl proti misii, avšak chtěl ji mít pod kontrolou. Následovalo pozvání C+M do Říma, než však stačili bratři dojít, papež roku 867 zemřel. Jeho nástupce Hadrián II. neshledal na činnosti Konstantina a Metoděje žádné problémy – dokonce i vztahy mezi Římem a Byzancí byly v této době normalizovány – roku 868 byla tedy slovanská bohoslužba prohlášena za

povolenou. Při tomto pobytu v Římě zemřel Konstantin jako 42-letý, když předtím přijal řádové jméno Cyril. Jeho ostatky byly uloženy do krypty v bazilice sv. Klimenta – dodnes toto místo patří k tzv. českým zastavením v Římě.

Bazilika sv. Klimenta poblíž Kolosea – místo, kde spočívají ostatky sv. Cyrila

Metoděj po svém návratu na Moravu pokračoval v apoštolské činnosti. Roku 869 papež Hadrián bulou Gloria in exelsis deo znovu potvrdil slovanskou liturgii a Metoděje jmenoval papežským legátem pro slovanské země.

Kostel St.Prassede v Římě, u nějž v klášteře pobývali Cyril a Metoděj

Roku 870 však dochází na VM k závažným politickým změnám – kníže Rostislav byl zajat, uvězněn a oslepen svým synovcem Svatoplukem. Svatopluk jak známo neměl příliš dobré vztahy s Metodějem. Této situace využil syn nitranského knížete Pribiny Kocel, který pozval Metoděje do Panonie. Papež Metoděje ustanovil arcibiskupem Panonsko-moravským. Nejednalo se o nově zřízené arcibiskupství, ale o obnovu sremského arcibiskupství zaniklého koncem 6. Století následkem vpádu avarů. Tato skutečnost posílila zášť západního episkopátu. Metoděj byl 2,5 roku vězněn a týrán ve švábském klášteře Ellwagen.

Ani to ho po návratu neodradilo od další horlivé činnosti. V hlavních velkomoravských centrech přibývaly kostely, Metoděj také přeložil Nomokanon – sbírka církevně právních nařízení v Byzanci, tím se velmi zasloužil o vnitřní budování státu.

Pro další období na velké Moravě je charakteristický střet světské a duchovní moci – personifikovaný osobností knížete Svatopluka a arcibiskupa Metoděje.

Metoděj byl znovu přinucen cestovat do Říma a obhajovat pravověrnost svého učení, tentokrát u papeže Jana VIII. Ten roku 880 slovanskou liturgii schválil v bule *Industriae Tuae*. Bylo však ustanoveno, že pro větší účtu se mělo při bohoslužbě Evangelium číst nejprve latinsky a pak slovansky.

Činnost opozice v církevních kruzích to však neodzbrojilo ani tentokrát.. Do jejího čela se postavil Wiching z Bavor, zastávající úřad nitranského biskupa. Wiching byl nakonec dán Metodějem do klatby. Jako svého nástupce doporučil Gorazda.

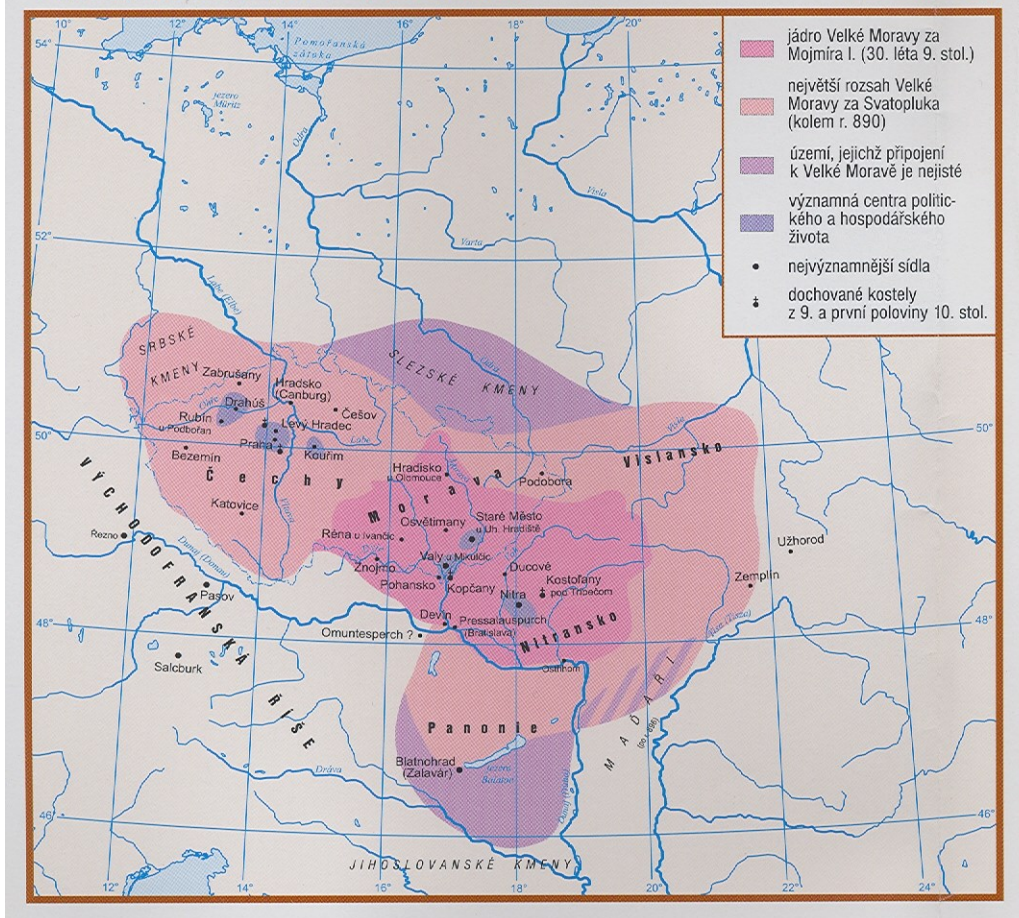
6. dubna roku 885 Metoděj umírá a „byl pohřben v hlavním moravském chrámu po levé straně, za oltářem Bohorodičky“. Ačkoliv již bylo o místě Metodějova posledního odpočinku popsáno mnoho papíru, kde se jeho ostatky opravdu nacházejí stále nevíme.

Období po Metodějově smrti můžeme označit jako epilog Velkomoravské říše. Výdobytky CM misie začaly být zpochybňovány. Papež Štěpán V. slovanskou liturgii zpochybnil, začal převládat latinský ritus a Evangelium v domácím jazyce se čte již jen výjimečně. Nitranský biskup Wiching uzurpoval církevní moc – prohlásil se arcibiskupem a jedním z jeho zásadních kroků bylo vypovězení Metodějových žáků z Velké Moravy. Stopy jejich evangelizační činnosti nacházíme později u jižních slovanů – oblast Ochridského jezera, dále u Východním Slovanů (období přijetí křtu na Kijevské Rusi).

Cyrilometodějské dílo však zcela nevykořenily ze středoevropského prostoru ani ataky nepřátel, ani pád Velké Moravy, ke kterému došlo po vpádu Maďarů počátkem 10. století.

VELKÁ MORAVA V 9. STOLETÍ

1 : 9 000 000

Slovanská liturgie našla své útočiště v 11. století v Sázavském klášteře založeném sv. Prokopem, ve 14. Století díky iniciativě Karla IV. V klášteře Emauzy nebo též na Slovanech.

Cyrilometodějská myšlenka ožívala také v průběhu novověku – např. díky poutní tradici – mnohá poutní místa se dovolávala CM kořenů (Tuřany, Žarošice, Křtiny aj.), nejvíce však v době Milénia CM misie (1863) – kdy sehrála velmi důležitou úlohu při formování moderního českého národa, v neposlední řadě také v těžkých dobách totalitních režimů 20. století.

Zajímavost: CM etymologie na jižní Moravě

Mikulov – Nicolsburg – dle papeže Mikuláše

Dyjakovice + Dyjakovičky – Djak = žák

Crhovice, Strachotice – Cyril a Metoděj = Crha a Strachota aj.

Sázava – bývalý benediktinský klášter, část 11. století se zde sloužila staroslovanská liturgie